WARIES MISDAADREEKS · Nº 119

Fossielenjacht in Winterswijk

De val in de steengroeve

Een speurtocht door de echte gemeente
voor het hele gezin

UITGEVERIJ WARIES

Inhoud

Lieve speurder 4

Zo werkt dit boek 5

Wie is wie 7

Stop 1 · Villa Mondriaan 8

Stop 2 · De scholtenboerderij 16

Stop 3 · De houtwal 24

Stop 4 · De es 29

Stop 5 · Het uitzichtpunt 34

Stop 6 · Terug bij de villa 41

Aan de lezer 51

Werkbladen 52

Antwoordformulier 54

Hints 56

Verzegeld 58

De oplossing 59

Oplossingen van de puzzels 64

Nawoord 65

Lieve speurder,

Mijn opa heette Berend Kamphuis. Hij was vroeger leraar biologie en daarna vooral de opa met stenen in zijn jaszak. Elke maand fietste hij naar de steengroeve aan de rand van Winterswijk om fossielen te zoeken met zijn werkgroep. In die groeve ligt kalksteen uit het Trias, bijna 240 miljoen jaar oud. Toen was hier een warme, ondiepe zee. Opa zei altijd: 'Winterswijk is een strand dat vergeten is dat het een strand is.'

Op zaterdag 14 september 2024 is opa doodgegaan. Hij viel van een richel onderaan een wand in de groeve. In de krant stond: gestruikeld. Iedereen zei: hij was ook al 73. Maar opa struikelde nooit. Hij liep over glibberige stenen alsof het een stoep was.

Die zaterdagavond heb ik nog met hem gevideobeld, van half zeven tot twaalf voor zeven. Hij zat in zijn keuken, met zijn notitieboekje, en hield een tekening voor de camera: een plaat steen met vijf voetjes erop. 'Maandag mag je het aan je klas vertellen,' zei hij. 'Eerst moet hij eruit.' Toen hing hij op, want 'het licht wordt goed'. Ik snapte niet wat hij bedoelde.

Mama en ik hebben daarna alles verzameld wat we konden vinden: zijn notitieboekje, zijn telefoon, de foto's op zijn camera, mails, brieven, krantenstukken. En op zaterdag 28 september hebben we zijn rondje gefietst: van Villa Mondriaan naar de groeve en weer terug. Opa noemde dat 'mijn rondje Mondriaan'.

Alles zit in dit boek, in de volgorde waarin wij het vonden. Ik weet nu wat er die avond gebeurd is. Jij nog niet. Fiets of loop het rondje (of doe het thuis aan tafel), lees alles goed, los de puzzels op en zoek uit wat opa die dag écht vond. En waarom hij viel.

De oplossing zit achterin, verzegeld. Niet spieken! – Noor (12), Winterswijk, mei 2025

Zo werkt dit boek

Dit boek is een speurtocht door het echte Winterswijk. Het rondje begint en eindigt bij **Villa Mondriaan** aan de Zonnebrink. Onderweg kom je door het coulissenlandschap van Ratum, langs scholtenboerderijen, houtwallen en essen, naar het **uitzichtpunt bij de steengroeve**. Het rondje is ongeveer 12 kilometer: op de fiets ruim een uur, plus de tijd die je bij de stops leest en puzzelt.

BIJ ELKE STOP

Noor vertelt wat ze ontdekte en je krijgt de stukken die ze vond: brieven, mails, berichten, krantenknipsels en foto's. Er is een opdracht **ter plekke** en een opdracht voor **thuis**. Elke stop eindigt met een puzzel.

HET CODEWOORD

Elke puzzel levert een woord op, met één letter in een rood vakje. De zes rode letters vormen samen het codewoord: een mooie controle.

DE ZAAK

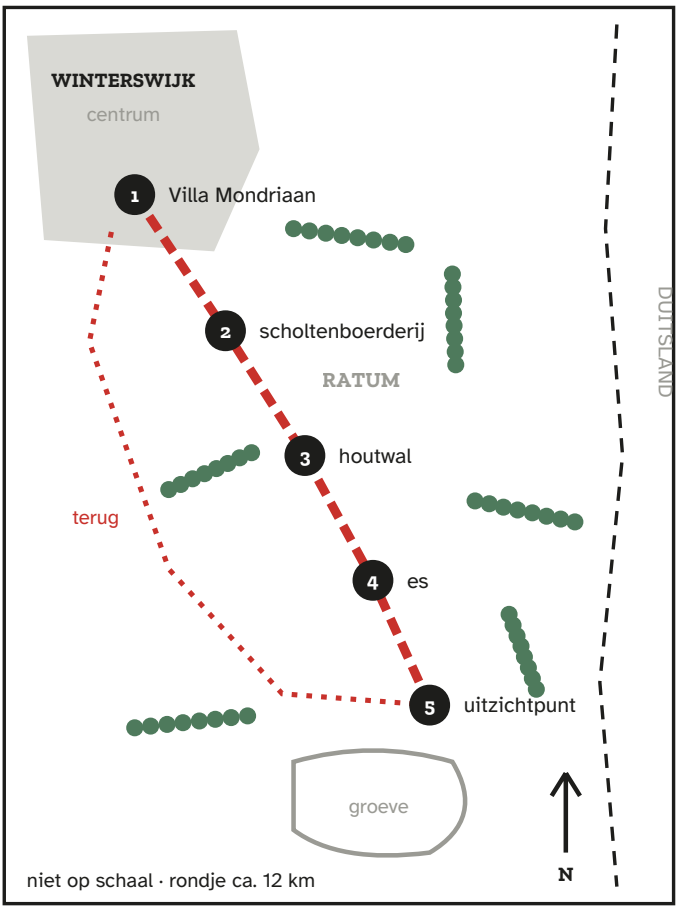
Achterin vind je zes vragen, werkbladen en een antwoordformulier. Vast? Er zijn hints in drie niveaus, op hun kop gedrukt. De oplossing staat achter de verzegelde pagina.

Speelduur: twee tot vier uur, met het rondje erbij. Thuis aan tafel gaat het iets sneller.

VEILIG SPEUREN

De groeve zelf mag je alleen in met een officiële rondleiding. Het uitzichtpunt bij de parkeerplaats is wel vrij te bezoeken. Scholtenboerderijen zijn woonhuizen en bedrijven: kijk vanaf de weg.

Het rondje Mondriaan

Opa's rondje, zoals Noor het tekende. Stop 6 is weer het begin.

Opa fietste altijd eerst langs de villa. 'Even goedendag zeggen tegen Piet,' zei hij dan.

Wie is wie

Berend Kamphuis (73) – opa van Noor. Oud-leraar biologie, al dertig jaar lid van de werkgroep en algemeen bestuurslid. Schrijft in een notitieboekje met een potlood dat altijd te kort is.

Noor Kamphuis (12) – kleindochter van Berend, verteller.

Ellen Kamphuis (44) – moeder van Noor, dochter van Berend.

WERKGROEP MUSCHELKALK OOST-ACHTERHOEK (WMOA)

Gerda Lammers (64) – voorzitter. Was in september op vakantie in Spanje.

Ruben Elferink (46) – secretaris. Maakt het clubblad *De Kalkkrant* en beheert het hek van het zoekterrein.

Henk Bulten (72) – penningmeester. Opa's oudste vriend, al sinds de lagere school.

Joke Kroezen, Wim te Lintum, Tessa Brouwer, Mehmet Vos – leden die op 14 september meezochten.

ANDEREN

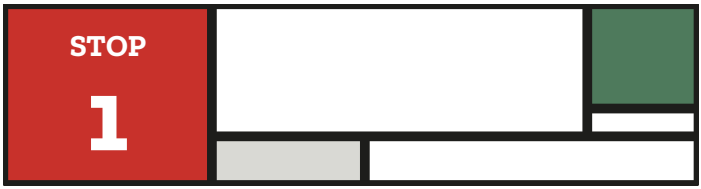
Sanne Hoitink (29) – promovenda aan het Instituut voor Aardgeschiedenis Oost. Groeide op in Winterswijk en schrijft een proefschrift over sporen van zeereptielen.

Dieter Brockmann (58) – fossielenhandelaar met een winkel in Vreden, net over de grens.

Jos Wanink (57) – melkveehouder op erve Lankveld, aan de toegangsweg naar het zoekterrein. Vond opa op zondagochtend.

Marloes Te Velde – wijkagent, team Achterhoek-Oost.

Fenna Rouwmaat – verslaggever van *De Grensbode*.

Villa Mondriaan

ZONNEBRINK 4 · START EN FINISH

In dit huis woonde de schilder Piet Mondriaan van 1880 tot 1892, ongeveer van zijn achtste tot zijn twintigste. Zijn vader was hoofd van een christelijke school in Winterswijk. Als jongen tekende Mondriaan hier al: bomen, boerderijen, het landschap. Veel later werd hij wereldberoemd met schilderijen van alleen rechte zwarte lijnen en vlakken in rood, geel en blauw. Sinds 2013 is de villa, met een nieuwe aanbouw, een museum.

Opa vond dat prachtig. ‘Mondriaan begon met bomen en eindigde met lijnen. Ik begin met lijnen in de steen en eindig met beesten van 240 miljoen jaar oud.’

TER PLEKKE	Ga voor de villa staan. Tel alle rechthoeken die je in de voorkant ziet: ramen, ruitjes, deuren, panelen. Schrijf je getal op. Opa kwam elke keer op een ander getal uit.
THUIS	Teken een raam van je eigen huis zoals Mondriaan het later zou doen: alleen rechte zwarte lijnen en één rood vlak.

Zaterdag 14 september

Ik vertel eerst wat ik zelf weet.

Mama hoorde die avond niets meer van opa. Om half tien belde ze hem, maar hij nam niet op. Ze belde Henk, opa's beste vriend, en daarna de politie. Die nacht hebben mama, ik en een paar buren met zaklampen langs wegen en weilanden gelopen. Opa ging vaak bij zonsondergang foto's maken van het landschap; we dachten dat hij ergens in een sloot was gereden.

Op zondagochtend kwam de wijkagent bij ons aan de deur. Een boer uit Ratum had opa gevonden, onder aan een wand van het zoekterrein. Opa was gevallen. Hij was meteen dood, zei de dokter later. Hij heeft geen pijn gehad.

Ik ga daar niet veel meer over schrijven. Wel over wat daarna kwam. Want toen ik op maandag de krant las, dacht ik: dat klopt niet.

DE GRENSBODE MAANDAG 16 SEPTEMBER 2024

Fossielenzoeker (73) verongelukt in steengroeve

WINTERSWIJK – Een 73-jarige inwoner van Winterswijk is zaterdagavond om het leven gekomen op het zoekterrein van een fossielenwerkgroep bij de steengroeve. Hij werd zondagochtend gevonden door een melkveehouder uit Ratum die met zijn hond langs het hek liep.

Volgens de politie is de man vermoedelijk gestruikeld op een richel en ongeveer vier meter naar beneden gevallen. Er zijn geen aanwijzingen voor een misdrijf.

De man was een bekend gezicht bij de Werkgroep Muschelkalk Oost-Achterhoek, die een eigen, omheind zoekterrein heeft. ‘Berend kende het terrein als geen ander,’ zegt secretaris Ruben Elferink. ‘Een tragisch ongeluk. Waarom hij ’s avonds nog alleen terugging, begrijpen we niet. Daar zijn de regels heel duidelijk over.’

De kalksteen bij Winterswijk is bijna 240 miljoen jaar oud. Het is de enige plek in Nederland waar dit gesteente, de Muschelkalk, aan de oppervlakte ligt. Er zijn onder meer resten en loopsporen van de Nothosaurus gevonden, een zeereptiel.

De zoekdag van oktober gaat door en begint met een minuut stilte.

Fenna Rouwmaat

Gestruikeld. Opa. Die klom vorig jaar nog in de kersenboom, om de spreeuwen weg te jagen.

Mama dacht er net zo over. Op dinsdag belde ze de wijkagent, Marloes Te Velde. Ze was aardig, zei mama, maar ze had niet veel te vertellen. Mama vroeg of ze het op papier wilde zetten. ‘Dan kan ik het rustig lezen,’ zei ze. ‘Als ik het hoor, hoor ik maar de helft.’

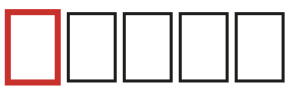
Puzzel 1 · Het Mondriaan-raster

Op de binnenkant van de kaft van opa's notitieboekje staat een raster, net een schilderij van Mondriaan. Eronder schreef opa: *'Waar ik altijd heen ga: C2 – B3 – A4 – B5 – C5.'*

Zoek de vakjes op. Eerst de letter van de kolom (bovenaan), dan het cijfer van de rij (links). C2 is dus het rode vakje.

	A	B	C	D	E
1	K	O	E	L	B
2	S	V	R	I	N
3	D	A	G	O	E
4	T	P	L	W	E
5	Z	U	M	H	O

Het woord is de naam van de buurtschap waar de groeve ligt.

De letter in het rode vakje is de eerste letter van het codewoord.